

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۰۸۴۷۸

دانشگاه آزاد واحد ملایر

پایان نامه برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد

در رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری

موضوع:

حاشیه نشینی در شهر خرم آباد

(مطالعه موردی محله گل سفید)

استاد راهنما:

دکتر سید رحیم مشیری

استاد مشاور:

دکتر اصغر نظریان

محقق:

حسن سپهوند

۱۰۵۴۷۸

۱۳۸۷ / ۲ / ۲۵

کتابخانه اساتید دانشگاه آزاد ملایر
تیم مدیریت

اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان لرستان

موضوع :

بررسی پدیده حاشیه نشینی در شهر خرم آباد
« مورد مطالعه محله گل سفید »

سال ۱۳۸۰

استاد راهنما: دکتر سید رحیم مشیری

استاد مشاور: دکتر اصغر نظریان

محقق: حسن سپهوند

شورای پژوهشی

اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی لرستان

۱۰۵۴۷۸

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

سپاسگزاری

دیباچه

فهرست (نقشه ها ، نمودارها و تصاویر)

بخش اول : مبانی و کلیات حاشیه نشینی

فصل اول : طرح پژوهش

۱	۱-۱ . مقدمه
۲	۱-۲ . بیان مسأله
۳	۱-۳ . اهمیت مطالعه
۴	۱-۴ . هدف تحقیق
۵	۱-۵ . فرضیات تحقیق
۶	۱-۶ . روش تحقیق
۶	۱-۷ . سابقه تحقیق
۶	۱-۸ . چکیده تحقیق

فصل دوم : تعریف و مفهوم حاشیه نشینی

۷	۲-۱ . مقدمه
۷	۲-۲ . تعاریف حاشیه نشینی
۱۰	۲-۳ . تقسیم بندی مناطق حاشیه نشین بر حسب نگرشهای فرهنگی
۱۱	۲-۳-۱ . مناطق حاشیه نشین با مردم امیدوار
۱۱	۲-۳-۲ . مناطق حاشیه نشین با مردم نا امید
۱۱	۲-۴ . اشکال مختلف حاشیه نشینی از نظر تصرف زمین
۱۱	۲-۴-۱ . تهاجم سازمان یافته سریع
۱۲	۲-۴-۳ . تقسیم خصوصی تکه های زمین با اجاره مالک
۱۳	۲-۴-۲ . تصرف خزنده زمین
۱۳	۲-۵ . نتایج و اثرات حاشیه نشینی

فصل سوم: ویژگیها و خصوصیات مناطق حاشیه نشین

۱۶	مقدمه
۱۶	۳-۱. پراکندگی جغرافیایی مکانهای حاشیه نشین
۱۶	۳-۲. چگونگی مسکن حاشیه نشینان
۱۷	۳-۳. تراکم بیش از اندازه
۱۷	۳-۴. وضعیت بهداشت و خدمات رفاهی حاشیه نشینان
۱۸	۳-۵. کیفیت آموزش و فرهنگ در جوامع حاشیه نشین
۱۸	۳-۶. منشاء اجتماعی و جغرافیایی حاشیه نشینان
۱۹	۳-۷. نحوه اشتغال و درآمد ساکنین مکانهای حاشیه نشین
۱۹	۳-۸. ویژگیهای فرهنگی مناطق حاشیه نشین
۱۹	۳-۸-۱. عامل ترس و بیگانگی
۲۰	۳-۸-۲. علاقه به نیرومندی و خشونت
۲۰	۳-۸-۳. اعتقاد به سرنوشت
۲۰	۳-۸-۴. نگرانی از آینده
۲۰	۳-۸-۵. بیکاری و کم کاری
۲۱	۳-۹. خشونت و ناسازگاری در مناطق حاشیه نشین
۲۱	۳-۱۰. کارکردهای مثبت محلات فقیر نشین
۲۲	۳-۱۰-۱. فراهم نمودن مسکن برای فقرا و مهاجرین روستایی
۲۲	۳-۱۰-۲. همبستگی گروهی
۲۲	۳-۱۰-۳. آموزش زندگی شهری
۲۲	۳-۱۰-۴. گمنامی و ناشناسی
۲۳	۳-۱۱. ویژگیهای مناطق حاشیه نشین از نظر مالکیت
	فصل چهارم: تاریخچه حاشیه نشینی
۲۴	۴-۱. تاریخچه حاشیه نشینی در بعد جهانی
۲۷	۴-۲. حاشیه نشینی در ایران
۲۸	۴-۳. حاشیه نشینی در شهر خرم آباد

فصل پنجم: ویژگیهای جغرافیایی و اجتماعی شهر خرم آباد

۲۹	۵-۱. موقعیت جغرافیایی شهر خرم آباد
۲۹	۵-۲. سابقه تاریخی شهر خرم آباد
۳۱	۵-۳. وضعیت تاریخی شهر خرم آباد
۳۱	۵-۳-۱. آب و هوای سرد کوهستانی
۳۱	۵-۳-۲. آب و هوای مدیترانه ای
۳۲	۵-۳-۳. ای و هوای نیمه صحرایی گرم
۳۲	۵-۴. توپوگرافی شهرستان خرم آباد
۳۵	۵-۵. خصوصیات جمعیتی شهر خرم آباد
۳۶	۵-۶. عوامل عمده افزایش جمعیت و گسترش شهر
۳۶	۵-۶-۱. رشد طبیعی جمعیت
۳۶	۵-۶-۲. رشد ناشی از گسترش محدوده شهر
۳۷	۵-۶-۳. رشد ناشی از مهاجرت
۳۷	۵-۷. میزان و وضعیت مهاجرت در شهر خرم آباد
۳۸	۵-۸. خصوصیات اجتماعی اقتصادی شهر خرم آباد

فصل ششم: علل حاشیه نشینی

۴۰	۶-۱. مقدمه
۴۰	۶-۲. بررسی مهاجرت به عنوان یکی از عوامل حاشیه نشینی
۴۶	۶-۲-۱. راه حلها و پیشنهاد های مبحث مهاجرت
۴۸	۶-۳. بررسی فقر به عنوان یکی از عوامل حاشیه نشینی
۴۸	۶-۳-۱. تعریف فقر
۴۸	۶-۳-۱-۱. فقر مطلق
۴۸	۶-۳-۱-۲. فقر نسبی
۴۹	۶-۳-۲. تعریف خط فقر
۴۹	۶-۳-۳. دلایل و وجود فقر
۴۹	۶-۳-۴. سیاستهای مبارزه با فقر

صفحه	عنوان
۵۰	۱-۴-۳-۶. روش مالیاتهای منفی بر در آمد
۵۱	۲-۴-۳-۶. روش تعدیل در آمد
۵۱	۳-۴-۳-۶. ایجاد اشتغال کامل در جامعه
۵۲	۴-۴-۳-۶. جایگزینی سوبسید پنهان با سوبسید مستقیم
۵۳	۵-۴-۳-۶. سیاست تثبیت سطح قیمتها
۵۳	۵-۳-۶. نتیجه گیری و پیشنهاد های مبحث فقر
۵۴	۴-۶. بررسی وضعیت مسکن به عنوان یکی از عوامل حاشیه نشینی
۵۶	۱-۴-۶. تا مین مسکن به وسیله دولت
۵۷	۱-۱-۴-۶. اجاره حمایتی
۵۸	۲-۱-۴-۶. اجاره به شرط تملیک
۵۸	۳-۱-۴-۶. واگذاری ملکی
۵۸	۴-۱-۴-۶. روش رایگان
۵۸	۲-۴-۶. اعطای وام و کمکهای دولتی
۵۹	۳-۴-۶. کنترل اجاره
۵۹	۴-۴-۶. روش بهسازی و خود سازی
۶۰	۱-۴-۴-۶. ارتقاء کیفی مسکنهای موجود
۶۱	۱. زیبا سازی مناطق حاشیه نشین
۶۱	۲. اصلاح فیزیکی مناطق حاشیه نشین
۶۲	۵-۴-۶. روش زمین و خدمات
	۵-۶. بررسی مشکلات و نارسائیهای طرح های جامع شهری بعنوان یکی
۶۴	از عوامل حاشیه نشینی
۶۵	۱-۵-۶. تعریف طرح جامع شهر
۶۶	۲-۵-۶. ضرورت تهیه طرح جامع شهر
۶۷	۳-۵-۶. اهداف طرح جامع
۶۸	۴-۵-۶. مسائل ، مشکلات و نارسائیهای طرح های جامع شهری

فصل هفتم: ارزیابی تجربیات و راه‌حلهای کشورهای مختلف در رابطه با حاشیه‌نشینی

- ۷۲ . ۷-۱. تجربه کشور ایران
- ۷۴ . ۷-۲. تجربه کشور هند
- ۷۵ . ۷-۳. تجربه کشورهای جنوب شرق آسیا
- ۷۶ . ۷-۴. تجربه کشورهای آمریکای لاتین

فصل هشتم: دیدگاه‌های نظری مربوط به حاشیه‌نشینی

- ۷۷ . ۸-۱. مقدمه
- ۷۸ . ۸-۲. دیدگاه لیبرالی
- ۸۰ . ۸-۳. دیدگاه اقتصاد سیاسی فضا
- ۸۱ . ۸-۳-۱. رشد شتابان جمعیت
- ۸۱ . ۸-۳-۲. رشد شتابان جمعیت شهری
- ۸۲ . ۸-۳-۳. تمرکز شهری ناهمگون یا تقدم و تسلط تک شهری

بخش دوم**فصل نهم: مطالعه و بررسی محله گل سفید خرم آباد**

- ۸۵ . ۹-۱. مقدمه
- ۸۷ . ۹-۲. موقعیت جغرافیایی منطقه گل سفید
- ۸۷ . ۹-۳. وجه تسمیه و تاریخچه شکل‌گیری
- ۸۸ . ۹-۴. ریخت‌شناسی منطقه
- ۹۱ . ۹-۵. وضعیت مسکن
- ۹۴ . ۹-۶. خصوصیات اجتماعی
- ۹۵ . ۹-۷. خصوصیات اقتصادی
- ۹۸ . ۹-۸. خصوصیات فرهنگی
- ۱۰۰ . ۹-۱۰. آموزش و پرورش
- ۱۰۲ . ۹-۱۱. وضعیت بهداشت منطقه
- ۱۰۴ . ۹-۱۲. بررسی وضعیت اوقات فراغت
- ۱۰۵ . ۹-۱۳. وضعیت جرائم منطقه

صفحه	عنوان
۱۱۱	۹-۱۴. منشاء جغرافیایی و اجتماعی حاشیه نشینان منطقه
۱۱۲	۹-۱۵. مدت اقامت حاشیه نشینان منطقه
۱۱۲	۹-۱۶. نحوه تصرف زمین و مالکیت منطقه
۱۱۳	۹-۱۷. علل حاشیه نشینی در منطقه
۱۱۳	۹-۱۸. مشکلات ساکنین منطقه
۱۱۱۳	۹-۱۹. انتظارات ساکنین منطقه از دولت
	۹-۱۹. جمع بندی و نتیجه گیری از مطالعه موردی محله گل سفید
۱۱۴	خرم آباد
۱۱۷	۹-۲۰. پیشنهادها
۱۱۸	۹-۲۱. نتیجه گیری کلی
۱۱۸	۹-۲۲. چاره جوئی
۱۱۹	۹-۲۲-۱. تامین مسکن حداقل
۱۲۰	۹-۲۲-۲. روشهای تأمین مسکن حداقل
۱۲۰	۱- ارتقاء کیفیت سکونت
۱۲۱	۲- روش تأمین زمین و خدمات
	فصل دهم: سیاست های مقابله با مشکل حاشیه نشینی
۱۳۲	۱-۱. مقدمه
۱۳۳	۱۰-۲. سیاست های کلان
۱۳۳	۱۰-۲-۱. سیاست تحدید و کنترل رشد جمعیت
۱۳۴	۱۰-۲-۲. سیاست کنترل مهاجرت روستائیان به شهر
۱۳۴	۱۰-۲-۳. سیاست عدم تمرکز و عدم قطب گرایی
۱۳۵	۱۰-۲-۴. سیاست تغییر نظام آموزش و پرورش
۱۳۶	۱۰-۲-۵. سیاست های کاهش جاذبه شهری و دافعه روستائی
۱۳۶	۱۰-۳. سیاست های خرد
	۱۰-۳-۱. پیشنهاداتی جهت حل معضل حاشیه نشینی محله گل سفید خرم آباد
۱۳۶	(مطالعه موردی)

فهرست اشکال (نقشه ها ، نمودارها و تصاویر)

۳۳	نقشه شماره ۱- نقشه استان لرستان به تفکیک شهرستان و بخش
	نقشه شماره ۲- نقشه شهرستان خرم آباد به تفکیک دهستانها و
۳۴	نقاط شهری
۸۹	نقشه شماره ۳- نقشه شهر خرم آباد به تفکیک محله های حاشیه نشین
۹۰	نقشه شماره ۴- نقشه شهر خرم آباد به تفکیک بلوکهای شهری
۱۰۶	عکس شماره ۱- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۶	عکس شماره ۲- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۷	عکس شماره ۳- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۷	عکس شماره ۴- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۸	عکس شماره ۵- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۸	عکس شماره ۶- محله گل سفید خرم آباد
۱۰۹	عکس شماره ۷- انتهای خیابان کوروش
۱۰۹	عکس شماره ۸- انتهای خیابان کوروش
۱۱۰	عکس شماره ۹- محله کوی علی آباد
۱۱۰	عکس شماره ۱۰- محله کوی شمشیر آباد
۹۵	نمودار شماره ۱- هرم سنی محله گل سفید
۱۲۲	نمودار شماره ۲- توزیع خانوارها بر حسب تعداد و درصد
۱۲۳	نمودار شماره ۳- توزیع جمعیت بر حسب نوع و جنس
۱۲۳	نمودار شماره ۴- توزیع جمعیت بر حسب نوع فعالیت
۱۲۴	نمودار شماره ۵- توزیع جمعیت بر حسب نوع شغل
۱۲۴	نمودار شماره ۶- مشکلات تحصیلی دانش آموزان خانوارها
۱۲۵	نمودار شماره ۷- توزیع خانوارها بر حسب چگونگی گذران اوقات فراغت
۱۲۶	نمودار شماره ۸- توزیع خانوارها بر حسب عادات غذایی
۱۲۷	نمودار شماره ۹- توزیع خانوارها بر حسب علت سکونت در محل فعلی
۱۲۷	نمودار شماره ۱۰- مدت اقامت در واحد مسکونی

- نمودار شماره ۱۱- توزیع واحدهای مسکونی بر حسب تعداد اتاق ۱۲۸
- نمودار شماره ۱۲- توزیع واحدهای مسکونی بر حسب نوع مصالح مصرف شده ۱۲۸
- نمودار شماره ۱۳- نحوه تصرف واحدهای مسکونی خانوار ۱۲۹
- نمودار شماره ۱۴- مشکلات و نارسائیهای اظهار شده توسط خانوار ۱۲۹
- نمودار شماره ۱۵- توزیع واحدهای مسکونی بر حسب مساحت و زیربنا ۱۳۰
- نمودار شماره ۱۶- توزیع خانوارها بر حسب محل استحمام ۱۳۰
- نمودار شماره ۱۷- توزیع خانوارها بر حسب نوع سوخت مصرفی ۱۳۱
- نمودار شماره ۱۸- توزیع تأسیسات و تجهیزات رفاهی در واحدهای مسکونی ۱۳۱

دیباچه

عدالت همواره در رأس آمال بشر بوده است و اغراق نیست اگر گفته شود که دست نیافتنی ترین آنها نیز می باشد. بعثت انبیاء، قیام اولیای صالح و تمامی فریادهای رنج کشیدگان و بی پناهان، عطش عدالت طلبی را در خویش دارد و آن را با تمامی قوا می طلبد حاکمیت عدالت یکی از بزرگترین اهداف نزول دین و رسالت انبیاء است (حدید) امروزه نیز بشر قربانی بی عدالتی است که بدترین و منحوس ترین چهره آن در فقر نمایان است. فقر اقتصادی همواره ما در فقر فرهنگی و مهمترین زمینه ساز فساد در جامعه است.

حقیقت آن است اگر عدالت اجتماعی و در رأس آن عدالت اقتصادی در جامعه انسانی تحقق نیابد صحبت از تعالی خود در متن اجتماع انسانی فریبی بیش نیست. اگر آرمان انقلاب اسلامی تعالی انسان است باید که به عنوان اولین قدم به رفع تبعیض و استقرار عدالت اجتماعی قیام و فقر را از ریشه برکنیم.

و این مقاله تلاشی است در این راستا برای نمایش جلوه ای از تلخ ترین حقایق که در این جامعه به جرأت و با گستاخی حضور دارد و اصلاح آن باید وجه همت مسؤلین قرار گیرد.

حضور قشر عظیم حاشیه نشین در محلات مختلف شهر خرم آباد مسأله ساده ای نبوده که بتوان به راحتی از کنار آن گذشت علی الخصوص در جامعه ای که با اهداف فقر زدائی و شعار برابری و عدالت اجتماعی داعیه دار مبارزه با هر گونه اختلاف طبقاتی میباشد. حضور دائمی فقیر و غنی در جامعه و سنگینی کفه تعادل در جهت حفظ منافع غنی در جامعه درد آورترین مشکلی است که آدمی را آزار می دهد که همگی با شرایط یکسان به دنیا می آیند لیکن گروه قلیلی حداکثر امکانات را در قبضه خود داشته و خیل انبوهی به جرم منشأ روستائی

داشتن و یا فاقد تخصص بودن و... در حسرت داشتن حداقل امکانات طی طریق نمایند که حضور این خیل عظیم مغضوب در جامعه یعنی لکه‌ای بر دامان عدالت.

با نیت شناسائی موقعیت زندگی ساکنان حاشیه نشین شهر خرم آباد و مقایسه آن با سایر مناطق شهر افق محرومیت و رنج در منطقه بر روی نگارنده نمودار گشت و با بررسی هر چند اجمالی در اوضاع مناطق حاشیه نشین سعی بر آن شد که مشکلات و معضلات عنوان شوند تا بتوانند مطمع نظر برنامه ریزان در سطح ملی و منطقه‌ای واقع گردد تا در جهت رفع فقر و محرومیت بطور عموم و حذف چهره نازیبای آلونک نشینی در سطح شهر خرم آباد علی‌الخصوص اقداماتی صورت گیرد.

در اینجا لازم است کمال تشکر و سپاس بی شائبه خود را نسبت به شورای پژوهشی اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی به خصوص سرکار خانم زین العبادی کارشناس پژوهشی آن اداره کل که نهایت همکاری و مساعدت لازم را در زمینه‌های مختلف اهم از راهنمایی، مشاوره و حمایت مالی در جهت تهیه این پایان نامه به عمل آورده‌اند ابراز دارم.

حسن سپهوند

پاییز ۸۰

بخش اول:

مبانی و کلیات حاشیه

نشینی

فصل اول:

طرح پژوهش

ای ز ازل تا به ابد ماندگار
 ای ز تو افلاک شده بر قرار
 نام تو را زینت دفتر کنم
 شکر تو را نیز هزاران هزار
 آ. ش

آنچه که امروزه در تمام شهرهای جهان خود را به صورت یک مشکل برای مسئولین و مدیران شهری نشان میدهد توسعه ناموزون و بدون برنامه شهرها و عدم توانایی در جلوگیری از این پدیده می باشد به طوری که باعث به هم خوردگی و آشفتگی و توسعه کالبدی و فیزیکی شهر شده و باعث به وجود آوردن مسائل مختلف در شهر می شود.

حاشیه نشین به مفهوم کلی به کسی گفته می شود که در شهر سکونت دارد ولی به علل گوناگون نتوانسته است جذب نظام اقتصادی و اجتماعی شهر شود و از خدمات شهری استفاده نماید. گر چه ریشه اصلی حاشیه نشینی را باید در عواملی که موجب مهاجرت افراد از روستا به شهر می شود جستجو کرد ولی تمامی حاشیه نشینان از مهاجران تشکیل نشده اند بلکه بخشی از آنان افرادی هستند که از ساکنین همیشگی شهر بوده اند ولی به لحاظ فقر اقتصادی در واحدهای مسکونی غیر استاندارد زندگی میکنند و جزو حاشیه نشینان محسوب می شوند.^۱

پدیده حاشیه نشینی به مفهوم امروزی آن در کشورهای پیشرفته جهان به وجود آمده و با صدور برنامه های اقتصادی اینگونه کشورها تحت عنوان برنامه های رشد و توسعه در کشورهای جهان سوم گسترش یافت. پیامد رشد صنعتی کشورهای غربی، بروز مسائل و مشکلات اجتماعی فراوان بود که یکی از آنها پدیده حاشیه نشینی است.^۲

۱. عابدین در کوش، سعید - در آمدی بر اقتصاد شهری - تهران مرکز نشر دانشگاهی - ۱۳۶۲

۲. زاهد زاهدانی، سعید - حاشیه نشینی - انتشارات دانشگاه شیراز - ۱۳۶۹

حاشیه نشینی به مثابه فرو ریختن مبانی فرهنگی مجموعه های پیشین است و موجب پیدایش محیطهایی می شود که فرهنگ معینی ندارند و انسان در آن عمومیت مشخصی پیدا نمیکند. انسان حاشیه نشین شخصیتی است که از حاصل بر خورد یا پیوند و نظام فرهنگی متفاوت و احیاناً متخاصم ظهور می کند چنین موجود دو رگه ای در زمان واحد نسبت به هر دو نظام فرهنگی احساس بستگی و تعلق دارد ولی در عین حال خود را نسبت به هیچ کدام کاملاً متعلق و متمایل نمی داند. در منطقه زاغه ها و بخش حاشیه نشین، محیط زندگی طوری شکل می گیرد که ارزشهای انسانی به کلی فراموش می شود و انسان در محیطی پرورش می یابد که شایسته او نیست.^۱

از جهت عملی این مطالعه می تواند با شناختی که از ویژگیهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق حاشیه نشین و آلونکی به دست میدهد راهنمای کار برای مراکز و سازمانهای دولتی که می خواهند در این زمینه برنامه ریزی نمایند باشد. بطوریکه تصمیم گیریهای آنها همراه با شناخت بیشتر و بهتر صورت گیرد و از اشتباهاتی که در گذشته صورت گرفته است اجتناب گردد چرا که راههای مختلفی در کشورهای جهان سوم و از جمله ایران به تجربه گذاشته شده که بعضاً نه تنها مشکل گشا نبوده بلکه مشکلات دیگری به وجود آورده است.

بنابراین برنامه ریزی جهت معضل حاشیه نشینی مستلزم شناخت دقیق وضعیت سکونت، ریخت شناسی منطقه حاشیه نشین، منشاء جغرافیایی و اجتماعی ساکنان حاشیه نشین و گروههای متفاوت آنها، همبستگی و تعارضات آنها، وضعیت سواد و آموزش حرفه ای آنها، وضعیت بهداشتی و تغذیه، تمایل و نگرش آنها نسبت به شقوق مختلف و راههای گوناگونی که مطرح می شود و نیز توقعات و انتظارات آنها می باشد. علی هذا شناخت جامع و همه جانبه این نواحی به صورت تک نگاری های عمیق ضرورت و اهمیت خود را نشان می دهد. اقدام به

۱. مشهدیزاده دهلانی، ناصر - تحلیلی از ویژگیهای برنامه ریزی شهری در ایران - چاپ دوم بهمن ۱۳۷۴

مطالعه یک محله آلونک نشین در سطح شهر خرم آباد به عنوان رساله تحصیلی نگارنده در راستای اهداف مذکور صورت گرفته است.

طرح پژوهش :

۱-۲. بیان مساله :

در نتیجه رشد جمعیت شهری و جریان عظیم مهاجرت روستائیان به بسیاری از شهرهای جهان در حال توسعه کمبود مسکن در شهرها به طور مداوم افزایش یافته است سکونت تعداد فزاینده از مردم در زاغه ها و حاشیه شهر ها یکی از نشانه های وسعت وحدت مسئله مسکن شهری است به علت مشکلات اقتصادی و فقر مزمنی که دامنگیر اکثریت ساکنین اجتماعات آلونک نشین است استعداد رشد آسیبهای اجتماعی در این قبیل مناطق از سایر مناطق بالاتر می باشد. آلونک نشینی فرایندی است که به همراه خویش تزلزل شفلی، عدم احساس امنیت و احساس مقاومت و زندگی در محلی غیر قانونی را سبب می شود.

در این مطالعه بررسی حاشیه نشینی بعنوان یک پدیده اجتماعی اقتصادی در سطح شهر خرم آباد و پی جویی علل و عوامل پیدایش آن مورد نظر میباشد.

۱-۳. اهمیت مطالعه:

این مطالعه از چند دیدگاه اهمیت آشکاری دارد :

۱- اعتقاد نظری جمهوری اسلامی بر این است که شهروندان در هر حالتی در فضایی

انسانی و اسلامی رشد کنند و به نظام باوری های بنیادین آن جذب شوند.

بدیهی است شناخت فرهنگ و ساخت قشر بندی جوامع حاشیه ای می تواند مسؤ لین

متعهد را در انجام این هدف ارزشمند همراهی نماید.

۲- این مطالعه می تواند نظر مسؤلین حقوقی، جزائی و به ویژه برنامه ریزان فرهنگی و آموزشی استان را متوجه این نکته کند که گرایشات و آسیبهای اجتماعی به دلایل فردی شخصی و یا جمعی رخ نمی دهد بلکه ساخت نا متناسب فرهنگی و قشر بندی نیز می تواند جرم آفرین باشد.

۲- اینگونه مطالعات می تواند ساختار اندیشه و نظرات جامعه شناسان و برنامه ریزان شهری را به نکاتی تازه تر رهنمون سازد تا بتوانند نظریه های خویش را با منطق و واقعیات کارا تر نمایند.

۴- پیشگیری از شکل گیری اینگونه جوامع با برنامه ریزی های مناسب توسط مسؤلین برنامه ریزیهای شهری و روستایی جهت جلوگیری از گسترش بی رویه شهرها و تحت نظم در آوردن توسعه شهر و روستا در ارتباط با هم.

۴-۱. هدف تحقیق:

۱- ارائه تعریف دقیق از حاشیه نشینی، جهت شناخت ساخت اجتماعی اقتصادی جامعه حاشیه نشین.

۲- تعیین محدوده ایی مشخص برای جمعیتی که تحت نام حاشیه نشین در شهر خرم آباد ساکن هستند.

۲- بررسی ویژگیهای جمعیتی منطقه از لحاظ ساخت جنسی و سنی، تعیین گستردگی خانوار، وضع اشتغال، سواد، مسکن، بهداشت و خدمات در ناحیه مورد مطالعه.

۴- شناخت کافی از مسئله مهاجرت با نگرش جامعه به دو منطقه اساسی در مهاجرت (مبداء و مقصد) و تجزیه و تحلیل موضوع مهاجر فرستی و مهاجر پذیری بر اساس داده های طرح حاضر.

۵- دریافت انتظارات و مشکلات مردم این مناطق و ارائه راه‌های مناسب برای جلوگیری از حاشیه‌نشینی به عنوان یک معضل اجتماعی، اقتصادی و تدوین و ارائه نتیجه مطالعه در قالب یک پایان‌نامه دانشجویی.

۱-۵. فرضیات تحقیق :

- ۱- حاشیه‌نشینان منشاء روستایی دارند.
- ۲- حاشیه‌نشینی با میزان درآمد و نوع شغل رابطه مستقیم دارد.
- ۳- منطقه حاشیه‌نشین مجرم‌پرور است.
- ۴- کمبود مسکن و کالا شدن آن به ایجاد مناطق حاشیه‌نشین جان می‌بخشد.
- ۵- اکثریت ساکنان مناطق حاشیه‌نشین با مبداء مهاجرت و موطن خود در ارتباط دائمی هستند و همین ارتباط سبب مهاجرت بیشتر اقوام و آشنایان در اجتماع حاشیه‌نشین می‌گردد.
- ۶- محدودیت و تنگناهای موجود در روستا موجب مهاجرت روستائیان و در نتیجه حاشیه‌نشینی در شهرها می‌شود.
- ۷- ایجاد نظام سرمایه‌داری حیات مناطق آلودگ‌نشین را به دنبال خواهد داشت.
- ۸- عدم اجرای طرح‌های توسعه شهری و کمبود مسکن ارزان قیمت باعث حاشیه‌نشینی می‌گردد.
- ۹- حاشیه‌نشینان در مقایسه وضع زندگی خود با افراد مشابه در روستا از وضع آلودگ‌نشین احساس رضایت می‌کنند.
- ۱۰- عدم تطابق فرهنگ شهرنشینان با مهاجرین روستایی موجب حاشیه‌نشینی این عده را فراهم می‌آورد.

۱-۶. روش تحقیق :

طرح مزبور در دو مرحله انجام گردید. در مرحله اول نظرات و دیدگاههای مختلف پیرامون آلونک نشینی و ویژگیهای خاص این مناطق به عنوان اصول و کلیات حاشیه نشینی که از طریق مطالعه کتابخانه ای مورد بررسی قرار گرفت. در این زمینه علاوه بر منابع فارسی، چندین منبع خارجی مطالعه گردید و در نهایت امر با جمع بندی مطالب جمع آوری شده فصل اول که در حقیقت مطالعه نظری بود تکمیل گردید.

و در مرحله دوم به علت محدودیت زمان و مطالعه به عنوان یک پایان نامه امکان تحقیق در مورد تک تک خانوارهای حاشیه نشین شهر خرم آباد برایمان مقدور نبوده لذا برای اینکه انجام این تحقیق مبتنی بر روش آماری صحیح و علمی باشد از کل محله های حاشیه نشین شهر خرم آباد بلوکهایی از محله گل سفید را به عنوان نمونه انتخاب و ۱۰۰ پرسشنامه (۷۰ درصد خانوارها) در ۵ برگ با ۴۰ سوال در منطقه تکمیل گردید.

در کنار تکمیل پرسشنامه ها مصاحبه هایی با مسئولین دست اندر کار در شهرستان خرم آباد و تعدادی از اساتید انجام شد که در انجام کار بسیار موثر و مفید واقع گردید.

۱-۷. سابقه تحقیق:

در مورد پدیده حاشیه نشینی به عنوان یک مسئله اجتماعی - اقتصادی در شهر خرم آباد تا کنون پژوهشی انجام نیافته و این مطالعه اولین گام در مورد بررسی پدیده حاشیه نشینی در این شهر می باشد.

۱-۸ چکیده تحقیق:

در کشورهای جهان سوم، رشد سریع و ناهماهنگ اقتصاد و افزایش دوگانگیهای اقتصادی - اجتماعی و رشد نامتعادل جمعیت و قطبهای توسعه، موجبات مهاجرت شدید